MAQSUD SHAYXZODA – SERMAHSUL IJODKOR

Musurmonova Mohichehra Baxtiyor qizi
Toshkent davlat transport universiteti
“Tarjima nazaryasi” yo‘nalishi 2-bosqich talabasi

Rezyume

Annotatsiya: Ushbu maqolada o‘zbek adabiyotining yirik vakili, serqirra ijodkor Maqsud Shayxzodaning adabiy merosi har tomonlama tahlil qilinadi. Uning she’riyat, dramaturgiya, adabiyotshunoslik, tanqidchilik va tarjimachilik sohalaridagi faoliyati yoritiladi. Shuningdek, Shayxzodaning tarjimonlik faoliyati orqali jahon adabiyoti namunalarining o‘zbek adabiyotiga ta’siri tahlil etiladi.

Kalit so‘zlar: Maqsud Shayxzoda, adabiyotshunoslik, tarjima, dramaturgiya, Navoiyshunoslik, ijodkorlik, she’riyat, o‘zbek adabiyoti.

МАКСУД ШАЙХЗОДА – ПРОДУКТИВНЫЙ ТВОРЦ

Резюме

Аннотация: В статье всесторонне анализируется литературное наследие Максуда Шайхзода — выдающегося представителя узбекской литературы, разностороннего художника. Будет освещено его творчество в области поэзии, драматургии, литературоведения, критики и перевода. Также будет проанализировано влияние мировой литературы на узбекскую литературу через переводческую деятельность Шайхзоды.

Ключевые слова: Максуд Шайхзода, литературоведение, перевод, драматургия, навоиведение, творчество, поэзия, узбекская литература.

MAQSUD SHAYKHZODA – A PRODUCTIVE CREATOR

Resume

Abstract: This article comprehensively analyzes the literary heritage of Maqsud Shaikhzoda, a prominent representative of Uzbek literature and a versatile artist. His work in the fields of poetry, drama, literary studies, criticism, and translation is highlighted. The influence of world literature on Uzbek literature through Shaikhzoda's translation work is also analyzed.

Key words: Maqsud Shaykhzoda, literary studies, translation, dramaturgy, Navoi studies, creativity, poetry, Uzbek literature.

Kirish. O‘zbek adabiyoti tarixida o‘zining betakror ijodi, chuqur tafakkuri va serqirra faoliyati bilan alohida o‘rin egallagan adiblarimizdan biri — Maqsud Shayxzodadir. U XX asrning eng yirik adabiyotshunos olimi, lirik shoir, dramaturg, tarjimon va tanqidchi sifatida o‘zbek madaniy hayotida chuqur iz qoldirdi. Shayxzodaning ijodi nafaqat adabiy jozibadorlik, balki ilmiy yondashuv, tarixiy ong va falsafiy mushohada bilan ham ajralib turadi. Uning ijodiy merosi turfa janr va uslublarni o‘zida mujassam etgan bo‘lib, bu jihatdan u o‘zbek adabiyotining eng sermahsul va ko‘p qirrali ijodkorlaridan biri hisoblanadi.

Maqsud Shayxzoda o‘z asarlarida tarixiy shaxslar hayoti orqali bugungi kun uchun dolzarb bo‘lgan ijtimoiy va axloqiy masalalarni ko‘taradi, milliy ruh va adabiy an’analarni zamonaviylik bilan uyg‘unlashtiradi. Ayniqsa, uning Navoiyshunoslik yo‘nalishidagi tadqiqotlari, o‘zbek xalq og‘zaki ijodiga bergan baholari va jahon adabiyoti namunalarini o‘zbek tiliga olib kirishdagi xizmati yuksak e’tirofga loyiqdir. Ushbu maqolada Shayxzodaning adabiyotdagi o‘rni, uning serqirra faoliyati va ma’naviy merosi atroflicha yoritiladi.

Asosiy qism. Zamonaviy she’riyatda Shayxzodaning o‘rni

Shayxzoda o‘z ijodining ilk davrlaridayoq she’riyatga alohida e’tibor qaratgan. Uning she’riy asarlarida zamonaviylik, vatanparvarlik, insoniylik, halollik kabi umuminsoniy qadriyatlar ulug‘lanadi. Shoir hayot haqiqatlarini, xalq hayotidagi quvonch va iztiroblarni o‘tkir badiiy tasvir bilan ifodalaydi. Uning obrazlari hayotiy, tili ravon va poetik uslubi originaldir. Shayxzoda o‘z she’rlari orqali jamiyatdagi muhim masalalarga munosabat bildirgan, xalqni adolat, ezgulik va tafakkur sari chorlagan.

Dramaturgiya va tarixiy ong

Maqsud Shayxzoda dramaturgiya sohasida ham yirik yutuqlarga erishgan ijodkordir. Uning tarixiy dramalari nafaqat tarixiy faktlarni yoritadi, balki ularni zamonaviy talqin bilan qayta jonlantiradi. U dramalarda tarixiy siymolar timsolida hozirgi kun muammolarini ko‘rsatishga intilgan. Uning Beruniy haqida yozgan sahna asari, shuningdek, „Ulug‘bek yulduzi“ filmidagi tarixiy tasvirlar shundan dalolat beradi. Bu asarlar orqali Shayxzoda yosh avlodni o‘z tarixiga mehr bilan qarashga, ulug‘ ajdodlardan ilhom olishga undaydi.

Adabiyotshunoslik va tanqidchilik faoliyati

Shayxzoda ilmiy izlanishlarga ham jiddiy yondashgan olim edi. U 1941-yilda yozgan „Genial shoir“ monografiyasi bilan o‘zining adabiyotshunoslikdagi izlanishlarini boshlagan. Xususan, Alisher Navoiy hayoti va ijodini tadqiq etish, bu boradagi ilmiy qarashlarni shakllantirishda Shayxzodaning hissasi beqiyosdir. Uning „Navoiy lirikasining ba’zi bir poetik usullari haqida“, „Ustodning san’atxonasida“, „G‘azal mulkining sultoni“ kabi ilmiy maqolalari bugungi kunda ham o‘z dolzarbligini yo‘qotmagan. Shayxzoda tanqidchi sifatida o‘zbek adabiyotining rivojiga tahliliy nazar bilan qarab, ko‘plab yozuvchi va shoirlar faoliyatiga chuqur fikr bildirgan.

Tarjimachilik — madaniyatlararo muloqot vositasi

Shayxzodaning tarjima sohasidagi xizmatlari ham alohida e’tiborga loyiq. U jahon adabiyotining eng sara namunalarini o‘zbek tiliga tarjima qilish orqali xalqimizni dunyo adabiyoti bilan tanishtirdi. Rustavelining „Yo‘lbars terisini yopingan pahlavon“ dostonini tarjima qilishda qatnashgan, Shekspirning sonetlarini, Pushkinning „Mis chavandoz“ va „Mozart va Salyeri“ kabi asarlarini o‘zbek tilida mahorat bilan ifodalagan. Bundan tashqari, Esxil, Ezop, Gyote, Bayron, Lermontov, Nizomiy kabi mutafakkirlarning asarlarini tarjima qilib, ularning falsafiy va estetik g‘oyalarini o‘zbek o‘quvchisiga yetkazgan. Bu bilan Shayxzoda madaniyatlararo aloqalarni mustahkamlashga hissa qo‘shgan.

Pedagogik faoliyati va ijodiy maktab

Maqsud Shayxzoda nafaqat ijodkor, balki ustoz sifatida ham faoliyat yuritgan. U ko‘plab yosh ijodkorlar, adabiyotshunos va tanqidchilarni tayyorlagan, ularning ilmiy va ijodiy shakllanishiga yordam bergan. Shayxzodaning ijodi adabiyotga intilgan yoshlar uchun o‘quv qo‘llanmasi, namunaviy maktab bo‘lib xizmat qiladi. Uning badiiy tafakkuri va yondashuv uslubi, asarlaridagi falsafiy va estetik qarashlar bugungi kunda ham o‘rganilmoqda.

Xulosa va takliflar: Maqsud Shayxzoda o‘zbek adabiyotining eng yirik va serqirra vakillaridan biridir. Uning ijodi o‘zbek milliy madaniyatining boy xazinasini tashkil etadi. Shayxzoda har bir sohada — she’riyatda, dramaturgiyada, adabiyotshunoslikda, tarjima va tanqidda — o‘zining o‘chmas izini qoldirgan. U milliy qadriyatlar va dunyoviy tafakkurni badiiy birlikda ifodalagan holda, adabiyot orqali xalqimizning ongini yuksaltirishga xizmat qilgan.

Bugun Shayxzodaning merosi o‘quvchilar, olimlar va yosh ijodkorlar uchun bebaho manba hisoblanadi. Uning asarlarini o‘rganish, tahlil qilish va amaliyotga tadbiq etish orqali biz o‘z milliy adabiyotimizni chuqurroq anglashimiz, jahon adabiyotiga integratsiyalashishda mustahkam poydevor yaratishimiz mumkin. Shayxzoda — bu ijod, tafakkur va fidoyilik timsolidir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. G‘afurov, N. O‘zbek adabiyoti tarixi. Toshkent: O‘qituvchi, 1999.
2. Jo‘rayev, A. Maqsud Shayxzoda hayoti va ijodi. Toshkent: Fan, 1985.
3. Qodirov, M. O‘zbek adabiyotshunosligi masalalari. Toshkent: Universitet nashriyoti, 2002.